

ОРГАНІЗАЦІЯ ПОДАТКОВОГО ОБЛІКУ ТА ФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

ORGANIZATION OF TAX ACCOUNTING AND FORMATION OF TAX POLICY AT THE ENTERPRISE

У статті розглянуто питання організації податкового обліку та важливості формування оптимальної податкової політики для будь-якого суб'єкта господарювання. Оптимальна податкова політика має суттєво сприяти вдосконаленню методів господарювання, підвищенню рентабельності діяльності підприємства, зміцненню стійкого фінансового стану й стабільної роботи підприємства, виконанню зобов'язань перед бюджетом. Отже, важливим кроком для розроблення підприємством власної податкової політики є вибір такої системи оподаткування, яка буде найбільш прийнятною для його форми власності, організаційної форми і яка найбільше відповідатиме фінансовим цілям підприємства. Головним інструментом податкової політики підприємства є податковий облік, організація якого передбачає визначення на підставі податкового законодавства спектру основних податків, які мають бути сплачені в бюджети різних рівнів та позабюджетні фонди; визначення джерел платежу; бухгалтерські проведення стосовно нарахування та сплати податків; визначення бази оподаткування, ставок податків, строків сплати; визначення реквізитів організацій, на адресу яких робляться перерахування; визначення пільг або особливих умов обчислення податку.

Ключові слова: податки, податкова політика, податковий облік, система оподаткування, податкова звітність, база оподаткування.

В статье рассмотрены вопросы организации налогового учета и важности форми-

рования оптимальной налоговой политики для любого субъекта хозяйствования. Оптимальная налоговая политика должна существенно способствовать усовершенствованию методов хозяйствования, повышению рентабельности деятельности предприятия, укреплению устойчивого финансового состояния и стабильной работы, выполнению обязательств перед бюджетом. Итак, важным шагом для разработки предприятием собственной налоговой политики является выбор такой системы налогообложения, которая будет наиболее приемлемой для его формы собственности, организационной формы и которая будет наиболее соответствовать финансовым целям предприятия. Главным инструментом налоговой политики предприятия является налоговый учет, организация которого предусматривает определение на основе налогового законодательства спектра основных налогов, которые должны быть уплачены в бюджеты разных уровней и внебюджетные фонды; определение источников платежа; бухгалтерские проведения по начислению и уплате налогов; определение базы налогообложения, ставок налогов, сроков уплаты; определение реквизитов организаций, в адрес которых производятся перечисления; определение льгот или особых условий исчисления налога.

Ключевые слова: налоги, налоговая политика, налоговый учет, система налогообложения, налоговая отчетность, база налогообложения.

УДК 336.02

DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastruct60-38>

Мельник О.В.

к.е.н., доцент,
доцент кафедри бізнес-аналітики,
обліку і готельно-ресторанної справи
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»
Скуменко Г.В.
магістр
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»

Melen Olena

National Technical University
"Kharkiv Polytechnic Institute"

Skumenko Hanna

National Technical University
"Kharkiv Polytechnic Institute"

The article considers the organization of tax accounting and the importance of forming optimal tax policy of any business entity. Optimal tax policy should significantly contribute to the improvement of management methods, increase the profitability of the enterprise, and strengthen the stable financial condition and stable operation of the enterprise and the fulfillment of obligations to the budget. In any business, when planning profits, the tax system is an integral part of this process, because the amount of taxes depends on the amount of net profit that the company will have. Therefore, an important step for the company to develop its own tax policy is to choose a tax system that will be most acceptable for its form of ownership, organizational form and which will best meet the financial objectives of the enterprise. Choosing a tax system is also a significant step. Not only it depends on what taxes and in what amounts the company will be paying, but also the procedure for determining the tax base, accounting and reporting. The main tool of the tax policy of the enterprise is tax accounting. The essence of tax accounting is the economic and financial relation between state tax authorities and legal entities and individuals, which arise in the calculation and payment of taxes and fees. It is conducted in order to form complete and accurate information about business transactions conducted by taxpayers during the reporting period for tax purposes, as well as providing information to internal and external users to control the accuracy of accrual, completeness and timeliness of tax payments. The organization of the process of tax accounting at enterprises provides for the determination on the basis of tax legislation of the range of basic taxes to be paid to the budgets of different levels and extra-budgetary funds; determination of sources of payment; accounting for the accrual and payment of taxes; determination of the tax base; tax rates; terms of payment; determination of requisites of the organizations to the address to which transfers are made; determination of benefits or special conditions for tax calculation.

Key words: taxes, tax policy, tax accounting, taxation system, tax reporting, taxable base.

Постановка проблеми. В ринкових умовах господарювання та існування різних форм власності основним методом формування доходів держави є податки, які складають податкову систему. Податки є одним із визначальних чинників, що здійснюють вплив на ефективність діяльності суб'єктів господарювання. Постійні зміни податкового законодавства ускладнюють функціонування

механізму оподаткування підприємств. Саме система податкових відносин значною мірою формує частину виробничих витрат на всіх стадіях розвитку бізнесу, а іноді зумовлює його напрями.

Завданням організації податкового обліку є формування раціональної податкової політики підприємства відповідно до його напрямів діяльності та визначення такої системи податків, яка

за допомогою мінімізації податкових платежів до державного бюджету дасть змогу отримувати найбільш прибутки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблеми оподаткування та організації податкового обліку традиційно привертають підвищену увагу науковців і практиків, оскільки ця сфера є сферою стикання інтересів держави з інтересами суб'єктів господарювання та громадян. Питання організації податкового обліку, його місце в обліковій системі підприємства та оптимізація податкових платежів висвітлювали такі вітчизняні науковці й практики, як Н. Грицюк, О. Короткова, Н. Крупей, Г. Кузьменко, І. Піонківська. Однак у сучасних реаліях питання організації податкового обліку на підприємстві та формування оптимальної податкової системи для вирішення мінімізації податкових платежів до бюджету потребує подальшого дослідження.

Постановка завдання. Метою наукового дослідження є питання формування оптимальної податкової політики та організація податкового обліку на підприємстві. Від вибору оптимальної податкової політики на підприємстві залежить те, які податки та в яких розмірах сплачуватиме підприємство, порядок визначення бази оподаткування, ведення обліку та звітування. Організація податкового обліку на підприємстві повинна забезпечити правильне ведення податкового обліку задля надання достовірної та своєчасної інформації про нарахування всього спектру основних податків, які мають бути сплачені в бюджети різних рівнів та позабюджетні фонди.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Оподаткування суб'єктів підприємницької діяльності є одним із найважливіших та найефективніших важелів управлінського впливу держави на стан окремих сегментів ринку за рахунок зміни мікро- й макроекономічних параметрів задля досягнення збалансованого зростання економічної системи. Держава за допомогою податкової політики не тільки формує джерела фінансування суспільно-необхідних витрат, реалізуючи фискальну функцію податків, але й забезпечує створення необхідних передумов структурної перебудови національної економіки та її зростання.

Податки у тому чи іншому вигляді існують зі стародавніх часів, тому часто сприймаються як майже невід'ємний аспект людської цивілізації. Податки впливають на поведінку економічних агентів та зменшують добробут тих, на кого лягає найбільше податкове навантаження. Отже, оптимальна система оподаткування має мінімізувати негативні наслідки для добробуту та продуктивності платників податків, максимізувати позитивні ефекти перерозподілу та виправляти недоліки ринку [1].

Важливим кроком розроблення підприємством власної податкової політики є першочерговий

вибір підприємством такої системи оподаткування, яка буде найбільш прийнятною для його форми власності, організаційної форми, що найбільше відповідатиме фінансовим цілям підприємства [2].

На будь-якому підприємстві під час планування прибутку система оподаткування є невід'ємною частиною цього процесу, оскільки від розміру податків залежить розмір чистого прибутку, який підприємство матиме у своєму розпорядженні.

Вибір системи оподаткування – це важливий крок для усіх суб'єктів господарювання. Від нього залежить не тільки те, які податки та в яких розмірах сплачуватиме підприємство, але й порядок визначення бази оподаткування, ведення обліку та звітування.

Не має одного рецепту для всіх платників податків щодо вибору оптимальної системи оподаткування. Це залежить від виду діяльності, наявності та розміру витрат, обсягу річного доходу й навіть можливостей бухгалтерсько-економічного підрозділу підприємства. Щоби зробити правильний вибір, потрібно ретельно проаналізувати усі складові частини бізнесу, порівняти результати, які підприємство хоче отримати, вибравши ту чи іншу систему, та оцінити доцільність застосування вибраної системи оподаткування. Потрібно пам'ятати про те, що правильно зроблений вибір допоможе уникнути зайвого податкового навантаження, оптимізувати бізнес і досягти більш високого та стійкого фінансового результату.

Після вибору оптимальної системи оподаткування в процесі роботи підприємству необхідно розробляти той чи інший сценарій розвитку подій та співпраці з податковими органами. При цьому варто зауважити, що в умовах складного й нестабільного законодавства керівництво підприємства може вибрати кілька варіантів (сценаріїв) поведінки в податкових взаєминах з державою, тому це буде наступним кроком для підприємства [2].

Ефективна податкова політика підприємства суттєво сприяє вдосконаленню методів господарювання, підвищенню рентабельності діяльності, зміцненню стійкого фінансового стану й стабільної роботи підприємства, а також виконанню ним зобов'язань перед бюджетом.

Податкова політика повинна бути спрямована на забезпечення податкового планування на підприємстві та ведення податкового обліку. В основі податкової політики повинен лежати налагоджений податковий облік. Враховуючи те, що правильність його ведення та своєчасне відображення податкових операцій у податковій звітності є однією з основних умов ефективної діяльності підприємств, облікове забезпечення звітності про податки й податкові платежі є надзвичайно важливим [3].

Вибір облікової податкової політики на підприємстві являє собою вибір сукупності принципів,

методів і процедур, які будуть використовуватись на підприємстві для складання й подання податкової звітності, тобто можна зазначити, що податкова політика підприємства являє собою узагальнену модель поведінки підприємства в рамках чинного податкового законодавства, що забезпечує підвищення ефективності діяльності підприємства на шляху досягнення його цілей [4].

Податкова політика підприємства вибирається самостійно відповідно до норм податкового законодавства. Важливим інструментом податкової політики підприємства є податковий облік. На будь-якому підприємстві він ведеться задля формування повної та достовірної інформації про господарські операції, які були проведені платниками податків протягом звітного періоду задля оподаткування, а також забезпечення інформацією внутрішніх та зовнішніх користувачів для контролю за правильністю нарахування, повнотою та своєчасністю слати податків. Сутність податкового обліку полягає у господарсько-фінансових відносинах між державними податковими органами і юридичними та фізичними особами, які виникають під час нарахування та сплати податків і зборів.

Податковий облік є підсистемою бухгалтерського обліку, який, відповідно до законодавства, формує інформацію про нарахування та сплату податків і зборів відповідним державним органам, основним завданням якого є контроль за правильністю, своєчасністю і повнотою нарахування та сплати податків і зборів.

Всі види звітності, в тому числі податкова, ґрунтуються на даних бухгалтерського обліку, який ведеться за первинними документами, в яких фіксуються факти здійснення господарських операцій.

Всі документи, які запроваджені та використовуються для податкового обліку й податкової звітності, не можуть бути складені без первинних документів, що містять відомості про господарську операцію та підтверджують її здійснення. Такими документами є видаткові та прибуткові накладні; рахунки-фактури; акти виконаних робіт (наданих послуг); платіжні документи тощо. Без зазначених документів сама по собі податкова накладна (як спеціальний податковий документ) не може бути складена.

Порядок ведення податкового обліку з конкретного податку має встановлюватися платником податків та зазначатися в обліковій політиці для досягнення цілей оподаткування. Облікова політика підприємства затверджується та вводиться в дію наказом керівника підприємства. Всі зміни стосовно порядку обліку окремих господарських операцій та об'єктів задля їх оподаткування здійснюються платником податків тільки в разі зміни законодавства або якщо нові положення політики оподаткування будуть забезпечувати більш

достовірне відображення операцій у фінансовій звітності.

Податковий кодекс України розглядає податковий облік як систему обов'язкових форм і методів відображення платниками податків результатів господарської діяльності або інших об'єктів, які пов'язані з визначенням податкових зобов'язань з відповідних податків та зборів.

ПКУ встановлено, що платники податків зобов'язані вести в установленому порядку облік доходів і витрат, складати звітність, що стосується обчислення і сплати податків та зборів; подавати до контролюючих органів у порядку, встановленому податковим та митним законодавством, декларації, звітність та інші документи, пов'язані з обчисленням і сплатою податків та зборів.

Податковий облік ведеться задля формування повної та достовірної інформації про господарські операції, які проводяться платником протягом звітного періоду задля оподаткування, а також забезпечення інформацією внутрішніх та зовнішніх користувачів для контролю за правильністю нарахування, повнотою та своєчасністю перерахування податків. Для ефективного ведення податкового обліку на підприємстві формується структура податкового обліку. Вона складається з трьох рівнів.

Перший рівень охоплює первинні документи податкового обліку, які поділяються на документи, що встановлені ПКУ, бухгалтерські документи та документи, розроблені підприємством самостійно (податкова накладна, податкові розрахунки, рахунки-фактури, накладні тощо). Підприємство самостійно визначає права працівників на підписання відповідних документів, при цьому враховуються посада працівника і встановлена законодавством форма документа.

Другий рівень охоплює податкові реєстри обліку (реєстр виданих та отриманих податкових накладних, реєстри визначення балансової вартості та амортизації основних фондів тощо), що є одним із головних інструментів податкового обліку. В ньому відбувається групування цих первинних документів в аналітичні реєстри згідно з вимогами податкового законодавства для формування та визначення об'єктів обліку, податкової бази та заповнення податкових декларацій і розрахунків. Як документи податкового обліку Податковим кодексом України пропонується використовувати реєстри бухгалтерського обліку.

Третій рівень структури податкового обліку представлено податковою звітністю підприємства з конкретного податку. Податкова звітність – це сукупність податкових документів, які дають можливість податковим органам визначити податкову базу та обсяг податкових зобов'язань платників податків перед державою. Інформація, яка зазначена у податковій звітності, є підставою для нарахування та сплати податкового зобов'язання.

Розрахунково-звітна документація податкового обліку складається з декларацій, розрахунків та додатків. Додатки до податкової декларації, які складаються з фінансової звітності (квартальної або річної), є її невід'ємною частиною. Облікове забезпечення звітності про податки і податкові платежі є надзвичайно важливим для підприємств, оскільки в державі існує доволі жорстока система фінансових санкцій, яка застосовується до підприємств за наявності помилок під час здійснення податкового обліку та формування податкової звітності.

Ефективна податкова політика підприємства суттєво сприяє вдосконаленню методів господарювання, підвищенню рентабельності діяльності, зміцненню стійкого фінансового стану й стабільної роботи підприємства, а також виконанню ним зобов'язань перед бюджетом.

Організація податкового обліку – це діяльність у межах підприємства зі створення і постійного впорядкування та вдосконалення системи податкового обліку задля забезпечення державних податкових органів інформацією, необхідною для контролю за правильністю нарахування та сплати податків [5].

Організація процесу податкового обліку на підприємствах передбачає визначення на підставі податкового законодавства спектру основних податків, які мають бути сплачені в бюджети різних рівнів та позабюджетні фонди; визначення джерел платежу; бухгалтерські проведення стосовно нарахування та сплати податків; визначення бази оподаткування, ставок податків, строків сплати; визначення реквізитів організацій, на адресу яких робляться перерахування; визначення пільг або особливих умов обчислення податку. Для кожного податку чи збору затверджена окрема форма податкової декларації, однак усі форми містять інформацію, яка розкриває інформацію про платника податку, базу оподаткування, податкову ставку, податковий період тощо.

Під час організації податкового обліку потрібно особливу увагу звернути на відповідальність платника податків за порушення податкового законодавства (за подання або неподання податкової звітності, порушення порядку заповнення документів податкової звітності, порушення строків їх подання контролюючим органам, недостовірність інформації, наведеної у зазначених документах). На підприємстві має бути чітко організована робота всіх служб, які відповідають за підготовку та своєчасне подання звітності, тому в Наказі про облікову політику підприємства має бути зазначено встановлений порядок накопичення даних для досягнення цілей податкового обліку відповідно до вимог законодавства, а також відповідальність працівників обліку за ведення податкової документації.

Організація податкового обліку, як і організація бухгалтерського обліку, включає організацію ведення облікових записів та організацію роботи бухгалтерів під час ведення податкового обліку, які нерозривно пов'язані та залежать один від одного. Організація порядку ведення облікових записів із податкового обліку полягає в проектуванні та впровадженні форм первинних носіїв інформації (паперових та електронних первинних документів); розробленні форм облікових реєстрів та порядку здійснення в них записів і встановлення порядку складання звітів (податкових декларацій).

Висновки з проведеного дослідження. Однією з основних умов ефективної діяльності підприємства є своєчасне та правильне здійснення обліку податкових операцій та їх відображення у податковій звітності. Ефективна податкова політика підприємства суттєво сприяє вдосконаленню методів господарювання, підвищенню прибутковості його господарської діяльності. Суб'єкти господарювання, здійснюючи правильний вибір методики та окремих процедур податкового обліку, мають можливість уникнути зайвого податкового навантаження, оптимізувати бізнес і досягти більш високого та стійкого фінансового результату. Отже, правильно організований податковий облік на підприємстві передбачає баланс низького рівня податкового навантаження та утримання податкових ризиків у таких межах, які спрямовані в рамках чинного податкового законодавства на раціоналізацію сплачуваних податків та зниження податкових ризиків, тобто дає можливість підприємству оптимізувати суму видатків та уникнути податкових витрат.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Пionтківська І. Податки у світі: навіщо нам потрібні податки та як створити ефективну систему оподаткування? *Вісник. Офіційно про податки*. 2020. № 8. URL: <http://www.visnuk.com.ua/uk/news/100016559-podatki-u-sviti-navischo-nam-potribni-podatki-ta-yak-stvoriti-efektivnu-sistemu-opodatkuvannya> (дата звернення: 20.10.2021).
2. Короткова О. Особливості формування податкової політики підприємства в сучасних економічних умовах. *Ефективна економіка*. 2013. № 1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1743> (дата звернення: 27.10.2021).
3. Кузьменко Г. Організація податкової політики підприємства відповідно до вимог чинного законодавства. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету*. 2011. Вип. 20. URL: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/556/1/52.pdf> (дата звернення: 27.10.2021).
4. Грицюк Н. Принципи і фактори, що впливають на формування податкової політики на підприємствах хімічної промисловості України. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія:*

Економічні науки. 2014. Вип. 7 (2). С. 165–167. UBR: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2014_7%282%29_45 (дата звернення: 25.10.2021).

5. Крупей Н. Теоретичні аспекти організації податкового обліку на підприємстві. Львів : Науковий клуб “SOPHUS”, 2013. С. 18–19. UBR: http://sophus.at.ua/publ/2013_04_18_19_kampodilsk/sekcija_3_2013_04_18_19/teoretichni_aspekti_organizaciji_podatkovogo_obliku_na_pidpriemstvi/23-1-0-500 (дата звернення: 20.10.2021).

REFERENCES:

1. Piontkivska I. (2020) Podatky u sviti: navishcho nam potrebni podatky ta yak stvority efektyvnu systemu opodatkovannia? [Taxes in the world: why do we need taxes and how to create an effective tax system?]. *Visnyk. Ofitsiino pro podatky (electronic journal)*, vol. 8. Available at: <http://www.visnuk.com.ua/uk/news/100016559-podatki-u-sviti-navischo-nam-potribni-podatki-ta-yak-stvoriti-efektivnu-sistemu-opodatkovannia> (accessed 20 October 2021).

2. Korotkova O. (2013) Osoblyvosti formuvannia podatkovoї polityky pidpriemstva v suchasnykh ekonomichnykh umovakh [Features of formation of tax policy of the enterprise in modern economic conditions]. *Efektivna ekonomika (electronic journal)*, no. 1. Available

at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1743> (accessed 27 October 2021).

3. Kuzmenko H. (2011) Orhanizatsiia podatkovoї polityky pidpriemstva vidpovidno do vymoh chynnoho zakonodavstva [Organization of the tax policy of the enterprise in accordance with the requirements of current legislation]. *Naukovi pratsi Kirovohradskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu*, vol. 20. Available at: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/556/1/52.pdf> (accessed 27 October 2021).

4. Hrytsiuk N. (2014) Pryntsypy i faktory, shcho vplyvaiut na formuvannia podatkovoї polityky na pidpriemstvakh khimichnoi promyslovosti Ukrainy [Principles and factors influencing the formation of tax policy in the chemical industry of Ukraine]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnogo universytetu*, vol. 7 (2), pp. 165–167. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2014_7282%29_45 (accessed 25 October 2021).

5. Krupei N. (2013) Teoretychni aspekty orhanizatsii podatkovoho obliku na pidpriemstvi [Theoretical aspects of the organization of tax accounting at the enterprise]. *Naukovyi klub “SOPHUS” (electronic journal)*. Lviv, 2013, pp. 18–19. Available at: http://sophus.at.ua/publ/2013_04_18_19_kampodilsk/sekcija_3_2013_04_18_19/teoretichni_aspekti_organizaciji_podatkovogo_obliku_na_pidpriemstvi/23-1-0-500 (accessed 20 October 2021).